

צריכה בת קיימא – לא רק לסביבה אלא גם לכלכלת המדינה

מאת: ד"ר [מרים הרן](#).

הכותבת היא יו"ר המועצה לצרכנות וחוקרת במסגרת תחזית קיימות 2030 של מכון ירושלים והמשרד להגנת הסביבה.

היום חל יום הצרכן הבינלאומי (15 במרץ). בעולם ובעיקר במדינות ה-OECD עוסקים כיום במציאת דרכים להפחתת השימוש בחומרי גלם והפחתת השימוש במשאבים במוצרים הנצרכים, באמצעות הפחתת הצריכה, שינוי הרגלי הצריכה ומעבר לצריכה בת קיימא.

עד 2030 צפויה אוכלוסיית העולם להגיע לכ-8 מיליארד נפש כמו גם צפוי גידול בתמ"ג לנפש שעשוי להביא לכך שכ-3 מיליארד נפש יימנו על שכבת הביניים ויסגלו את הרגלי הצריכה של שכבה זו ולמעשה להגדיל את העומסים על משאבי הסביבה וחומרי הגלם שכבר כיום חורגים מכושר הנשיאה של כדור הארץ. תוחלת החיים אומנם עלתה ב-6 שנים ב-30 השנה האחרונות והתוצר העולמי גדל פי 6, אך ה"הצלחה" הזו כרוכה במחיר של צריכת משאבים הולכת וגדלה, הידרדרות סביבתית והגדלת אי השוויון החברתי. כך למשל, ב-4 השנים האחרונות אבדו 210 מיליון דונמים של יער, 9.1 מיליארד טונות של פסולת עירונית נוצרה ונצרכו 50 מיליארד טונות של דלקים פוסיליים. [1]

כלל היסוד של הכלכלה הישנה אשר הניחה כי גידול צרכני הכרחי לשמור על כלכלה בריאה כבר אינו תקף, מפני שהמשאבים הולכים ומתכלים ומחירים עולה. גם המחשבה שבמקום לצרוך משאבים יש לשים דגש על כלכלה פינגסית ולמנף את הפעילות הכלכלית לא הוכיחה את עצמה במשבר האחרון, בו החוב גדל מהר יותר מהייצור בפועל. כלכלת העולם חייבת עתה, לעבור למודל של שגשוג ללא צמיחה כפי שהגדיר זאת טים ג'קסון [2] או למעשה, מעבר לכלכלה אשר שמה כדגש **שינוי** הרגלי הצריכה ואימוץ דפוסי צריכה בת קיימא.

המושג צריכה בת קיימא מתייחס לשינוי הרגלי צריכה כגון: צמצום השימוש באנרגיה ממקור פוסילי, הפחתת השלכת מזון, העדפת מוצרים ממוחזרים, העדפת מוצרים עם סימון של יעילות אנרגטית וטביעת רגל

פחמנית, הפניית ההכנסה הפנויה לצריכת פעילויות פנאי, קומוניקציה וחינוך במקום צריכת מוצרים.

מתוך הרשימה הארוכה של שינויים בהרגלי הצריכה, מסתמנים כמובילים שני נושאים מרכזיים:

א. צריכת שירותים במקום מוצרים; ב. צריכה משותפת של מוצרים. אין מדובר בצריכה של מוצרים שיוצרו בעילות ובטכנולוגיה משופרת, אלא במוצרים שהם פרי של פתרונות ניהול יצירתיים ומודלים עסקיים חדשים.

דוגמאות ותיקות למתן שירותים במקום מוצרים הן: שירות השכרת מכונות הצילום של XEROX, או השכרת שטיחים במקום מכירתם, כך שבסוף חיי המוצר, היצרן אוסף ומחזר אותו. הרווח של שיטת שיווק זו הוא כפול: נוצר תמריץ ליצרן לשמר את הלקוח, והצרכן מצידו שוכר מוצר עמיד יותר, בר תיקון ובר מחזור. כמו כן קיימים מודלים עסקיים חדשים כמו מתן שירותי תוכנה בענן לחברות, במקום אחזקת מערכת שרתים פרטית. דוגמאות ותיקות לשימוש הקולקטיבי במוצרים הן נסיעות בשאטלים. ישנם מודלים עסקיים חדשים כגון מכירות יד שנייה באינטרנט דוגמת EBAY, שיתוף מכונות פרטיות ע"י חברת ZIPCAR, או השכרת אופניים ב"תל-אופן" בתל אביב.

הצרכנים הישראלים הפגינו יכולת לשינוי הרגלי הצריכה שלהם, לדוגמא הנתיב המהיר בכניסה לתל אביב, הירידה בשימוש במים בשנת 2009, חדירת הסמארטפונים בקצב גבוה בקנה מידה בינלאומי (35%) והשימוש המוגבר במדיה החברתית ובטכנולוגיות האינפורמציה.

צריכה בת קיימא אינה מכוונת לירידה ברמת החיים, אלא דווקא לפתיחה של הזדמנויות עסקיות חדשות, שמותאמות לאופי היזמי והחדשני של המגזר העסקי בישראל.

השינוי המהותי בהרגלי הצריכה יתאפשר על-ידי התערבות אקטיבית של המדינה, באמצעות הפעלת מספר כלים – כלכליים, וולונטריים, רגולטורים ואינפורמטיביים, בהתאם ליעד.

מעל לכל, המדינה צריכה להיות נושאת הדגל בתחום הצרכנות, לשמש דוגמא ומופת לכלל אזרחיה ולהגדיר ככלל את הרכש הממשלתי של מוצרים ושירותים כרכש בר קיימא.

הניסיון בישראל מלמד שבהינתן התנאים הרגולטורים והכלכליים המתאימים, המגזר העסקי מזהה את ההזדמנויות בארץ ובעיקר בחו"ל ומגיב במהירות, ויש להניח שזה יהיה הכיוון גם בתחום שינוי הרגלי הצריכה.

[דף הבית](#)

[חדשות ותקשורת](#)

More with Less: Scaling Sustainable Consumption and Resource Efficiency WEF, 2012. [1]

[2] פרופ' טים ג'קסון, אוניברסיטת סרי בריטניה, לשעבר ראש המועצה לפיתוח בר קיימא בבריטניה, מחבר *Prosperity without Growth* 2009, דו"ח